



# 'n HOESBREEF



UITGAVE VAN STICHTING HISTORISCHE SOCIËTEIT ENSCHEDE-LONNEKER

## Enschede en de rest van Nederland in de jaren 50



▲ De markt was belangrijk in de jaren 50.

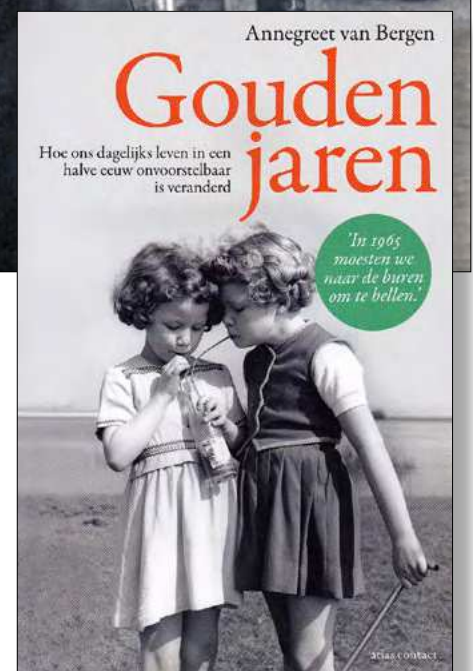
Foto: archief SHSEL

De laatste thema-avond (sociëteits-avond) van dit seizoen is een bijzondere: **Annegreet van Bergen** – econoom en journalist - komt vertellen over de jaren 50 in Nederland, met speciale aandacht voor Enschede.

Zij is in 1954 in Enschede geboren, maar studeerde in Amsterdam en woonde jarenlang in de Randstad. Van Bergens boek "Gouden jaren" verscheen in 2014 en was meteen een bestseller. Er zijn bijna 300.000 exemplaren van verkocht. Er is in een halve eeuw

ontzettend veel veranderd in het dagelijks leven en dat laat zij duidelijk zien. Voor wie die tijd heeft meegemaakt, is haar boek een feest der herkenning. Maar het is meer dan dat. Onderbouwd met harde cijfers en vol anekdoten en historische feiten is het een scherp portret van een voorbij tijd. En vroeger was niet alles beter!

Deze thema-avond over de jaren 50 wordt gehouden op vrijdag 19 mei in de theaterzaal van Prismare, Roomweg 167d. Voor SHSEL-contribuanten is de



toegang gratis. Anderen betalen een kleine vergoeding. De avond begint om 20.00 uur (zaal open om 19.30 uur).

## Thema-avonden

Voor zo ver bekend het programma voor de thema-avonden in 2017 (sociëteitsavonden).

► **19 mei:** wordt later bekend gemaakt. De thema-avonden worden elke derde vrijdag van de maand gehouden in het Enschede's Odd-Fellowhuis, Nicolaas Beetsstraat 44 en beginnen om 20.00 uur.

Na de jaarvergadering gehouden in april is de laatste thema-avond (sociëteits-avond) van dit SHSEL-seizoen op vrijdag 19 mei. Het onderwerp houden we nog even voor ons, maar het wordt zeer de moeite waard, dus noteer de datum vast in uw agenda.

## Jubileumcommissie

► De Historische Sociëteit Enschede – Lonneker bestaat in 2018 vijftig jaar. Het bestuur wil dat op gepaste wijze vieren met een aantal activiteiten, zodat we het hele jaar door extra aandacht voor onze SHSEL en voor de geschiedenis van Enschede kunnen verwerven. Daarvoor willen we graag een jubileumcommissie instellen en daarin een aantal contribuanten bij elkaar brengen, die mee helpen denken en organiseren. Informatie en opgave bij alle bestuursleden (zie namen/adressen in jaarverslag).

## 'n HOESBREEF

### Stichting Historische Sociëteit Enschede - Lonneker

Nieuwsbrief voor SHSEL-contribuanten  
[www.shsel.nl](http://www.shsel.nl)

#### Redactie:

Ingrid Astrego, Javastraat 26,  
7512 ZJ Enschede. (053) 431 72 89 of  
[astrego@kpnmail.nl](mailto:astrego@kpnmail.nl)

#### Secretariaat:

Gerard Hemelt, Suze Groeneweglanden 14,  
7542 NM Enschede, 06 197 255 77  
[secr.shsel@gmail.com](mailto:secr.shsel@gmail.com)

#### 'n Sliepsteen

Contribuanten ontvangen vier keer per jaar ons historisch blad 'n Sliepsteen.  
Redactie: Geert Bekkering, (053) 430 06 91  
of [g.h.bekkering@home.nl](mailto:g.h.bekkering@home.nl)

Onze documentatie is te raadplegen in Prismare, ruimte 1.07 Roomweg 167 maandag 10-12 uur vrijdag 14-16 uur. Contribuanten ontvangen ons kwartaalblad 'n Sliepsteen [www.shsel.nl](http://www.shsel.nl) De SHSEL heeft een ANBI-beschikking, dus schenkingen zijn fiscaal aftrekbaar.

## De strijd

**A**ls ik deze bijdrage schrijf is het 1 mei (Dag van de Arbeid, die in grote delen van de wereld wordt gevierd) en heb ik ook net weer een avond lang een bijdrage geleverd aan de cursus van de SHSEL over de geschiedenis van Enschede. Ik doe dat graag en probeer dan vanuit het heden naar de wereld van vroeger te kijken. Ik vertel met name over de ontwikkeling van de stad vanuit het perspectief van het openbaar bestuur. Natuurlijk vertel ik dan ook over de periode waarin ik daar zelf bij betrokken ben geweest als lid van het gemeentebestuur van Enschede tussen 1978 en 2002.

Toen ik in de gemeenteraad kwam, was de textielindustrie op sterven na dood. De ruim 20.000 werknemers die daar gewerkt hadden, waren vaak nog op zoek naar ander werk. Veel voormalige werknemers zaten in de WAO of de WW. Ruim een kwart van de inwoners was in die tijd aangewezen op een uitkering. Intussen heeft Enschede die periode achter zich gelaten, maar nog altijd is het gemiddeld inkomen te laag en zijn veel mensen nog (in zekere zin) afhankelijk van ondersteuning.

Wat veel mensen niet beseffen, is hoe veel strijd er ook in Enschede geleverd moest worden om als arbeider serieus genomen te worden. Ik ga daar niet over schrijven, want daar is veel over gepubliceerd. Ik wil een aspect nog eens belichten. De kenners van de geschiedenis van onze stad weten wel dat in 1923 de Enschedese Fabrikanten Vereniging voor de tweede keer in één jaar de lonen aanzienlijk wilde verlagen. Staken was onontkoombaar. In de negen maanden daarna lagen bijna alle textiel fabrieken in Twente en de Achterhoek stil. 22.000 arbeiders raakten (al of niet vrijwillig) betrokken in een conflict dat meer weg had van een machtsstrijd dan van een economisch geschil. Feitelijk verklaarden de fabrikanten de oorlog aan de stad. In 1931-1932 was er opnieuw een groot conflict. Beide grote stakingen werden verloren door de arbeiders en dat heeft in Enschede aan de basis gestaan van de grote weerstand tegen werken in de textiel. Bij mij thuis was daar werken in elk geval onbespreekbaar. Dat gegeven maakte het uiteindelijk nodig om arbeiders van buiten naar Nederland te halen. 'Gastarbeiders'. Eerst Italianen en Spanjaarden, maar later ook de Turkse en Marokkaanse medewerkers.



Het zou interessant zijn eens te onderzoeken of zonder deze nieuwe werknemers de textielindustrie eerder zou zijn afgebouwd, of dat mogelijk eerder een vernieuwing van het productieproces in gang zou zijn gezet.

Terug naar die grote stakingen. Ik kwam in een publicatie de inkomensgegevens van 1927 tegen van de Belastingdienst. Dat geeft interessante informatie die, zeker in het licht van de arbeidersstrijd in die tijd, duidelijk maakt dat staken een terecht antwoord was op de dreigende loonsverlaging. Ik heb mij altijd afgevraagd hoe het kon dat een klein deel van onze inwoners zo onwaarschijnlijk veel vermogen en inkomen kon binnenhalen.

Enschede telde in 1927 46.748 inwoners. In de textiel werd door een gewone werknemer per jaar tussen 2000 en 3000 gulden verdiend. In Enschede waren 890 inwoners die aangeslagen werden voor in totaal ruim 156 miljoen gulden vermogen! Gemiddeld dus 176.000 gulden en dat haalde geen enkele andere gemeente. In het rijke Amsterdam was het vermogen van deze groep per aangeslagene 112.000 gulden. In Eindhoven 85.000 gulden. De groep van 77 inwoners met de echt grote inkomens bezaten in dat jaar volgens de belastinggegevens 142 miljoen gulden vermogen. Mijn opa Hillenaar, die na de staking van 1931-1932 bij Jannink op de zwarte lijst kwam en dus niet meer aan het werk kon in de Enschedese textiel, zal dit niet hebben geweten. En met hem de andere stakers. Het zou oorlog geworden zijn, vrees ik.

**Dick Buursink**  
Voorzitter

## Boerderijcommissie zoekt schrijver

► Er zijn al heel veel boerderijen onder de stad Enschede verdwenen. Door allerlei oorzaken verandert er nog steeds veel in het buitengebied. De Boerderijcommissie inventariseert de bestaande en verdwenen boerderijen in de huidige gemeente Enschede en heeft al drie boeken uitgegeven waarin de geschiedenis van de boerderijen ten zuiden van Enschede is opgetekend: Eschmarke, Broekheurne, Rutbeek, Usselo en Boekelo.

Op dit moment is men bezig met deel vier. De komende jaren is er nog genoeg te doen. In totaal zijn er tien boeken gepland voor het hele buitengebied. De commissie is nu op zoek naar iemand die al die gegevens in een zodanige vorm wil en kan gieten dat ze gepubliceerd kunnen worden.

Boerderijboek "Boekelo" wordt het vierde in de reeks. Reeds verschenen zijn Zuideschmarke, Broekheurne en Usselo. Aan Twekkelo en Driene wordt nog gewerkt.

Als iemand in staat en bereid is om mee te werken aan de uitgave van "Boekelo", graag contact opnemen met de voorzitter of secretaris van de Boerderijcommissie.



▲ Boerderij "Het Hof" in Boekelo, plaats van het vroegere kasteel.

## Storende tikfout

► In de vorige n Hoesbreef is een storende (tik)fout geslopen in het bericht over de opbrengst van de Rabo ClubKas Campagne 2017. De SHSEL krijgt dit jaar **514 euro** en niet – zoals er met een nul te veel stond – **5.014 euro!**

De actie heeft ons toch weer een aardig bedrag opgeleverd, al was het niet zo veel als vorig jaar. De SHSEL dankt alle Raboleden die hun stem op onze stichting hebben uitgebracht.



## Wigboldmarkering 3 aangebracht

In 2008, toen de SHSEL haar 45-jarig jubileum vierde, heeft zij als cadeau voor de stad Enschede zes grenspalen van Bentheimerzandsteen geplaatst op de plekken waar vroeger de grenspunten waren van het voormalige wigbold van Enschede. Dit wigbold was bijvoorbeeld in 1825 de grens tussen de gemeenten Enschede en Lonneker. De nieuwe grenspalen konden helaas om verkeerstechnische redenen niet op de exacte locaties geplaatst worden. Om deze ware grenspunten toch zichtbaar te maken, hebben we er destijds voor gekozen een soort "punaises" in het

wegdek aan te brengen. Deze bestaan uit een rvs-schijf met de letters E en L, gescheiden door een stippellijn. Twee punaises zijn enige tijd na het plaatsen van de grenspalen gelegd bij paal 1 en 2, beide aan de Molenstraat. De markering bij paal 3 heeft wat langer op zich laten wachten, maar is onlangs door de Loakstenencommissie i.s.m. Jan Zwiggelaar aangebracht. Deze wigboldmarkering bevindt zich op de hoek van De Klomp en de Espoortstraat.

Zie ook: <http://www.shsel.nl/shsel/het-enschedese-wigbold/>

## Contactpersonen commissies

### ► Binnenstadcommissie

Fons Kleinherenbrink (053) 435 12 69  
Email: [fonskleinherenbrink@home.nl](mailto:fonskleinherenbrink@home.nl)

### ► Boerderijcommissie

Jan Goolkate (053) 435 90 44  
Email: [goolkatejan@home.nl](mailto:goolkatejan@home.nl)

### ► Documentatiecentrum

Kor Feringa (053) 477 45 95  
Email: [k.feringa@home.nl](mailto:k.feringa@home.nl)

### ► Foto- en verhalencommissie

Wil Metselaar (053) 433 82 47  
Email: [fotoverhalen@shsel.nl](mailto:fotoverhalen@shsel.nl)

### ► Monumentencommissie

Cees van der Velde, 06 4735 43 59 of 06 4208 92 50, [norton.c@hotmail.com](mailto:norton.c@hotmail.com)

### ► Loakstenen- en begraafplaatsencommissie

Harry van der Sleen (053) 852 24 94  
Email: [loakstenencom@shsel.nl](mailto:loakstenencom@shsel.nl)

### ► PR-commissie

Ben Broen, 06 835 30 607  
Email: [jannieenbennie@hotmail.com](mailto:jannieenbennie@hotmail.com)

### ► Redactie 'n Sliepsteen

Geert Bekkering (053) 430 06 91  
Email: [g.h.bekkering@home.nl](mailto:g.h.bekkering@home.nl)

### ► Historische Kring Glanerbrug

Joop Kwakman (053) 461 38 53  
Email: [j\\_kwakman@hotmail.com](mailto:j_kwakman@hotmail.com)

### ► ICT

Tjibbe Knol Email: [beheer@shsel.nl](mailto:beheer@shsel.nl)

## Promotie voor SHSEL

► De promotiecommissie van de SHSEL is nieuw leven ingeblazen en staat in de startblokken om nieuwe contribuanten te werven en n Sliepsteen aan de man te brengen. Daarvoor zoekt de promotiecommissie activiteiten waar veel mensen komen die mogelijk belangstelling hebben voor het werk van de sociëteit. Zij vraagt lezers van deze nieuwsbrief om het te melden als zij horen van zo'n activiteit. Die kan worden doorgegeven aan elk van de leden van de promotiecommissie, zoals vermeld in de lijst van actieve contribuanten.



### Wie kent deze boerderij?

▲ De Boerderijcommissie wil graag weten welke boerderij dit is. De foto is gemaakt van een schilderij en de boerderij heeft waarschijnlijk in of in de buurt van Enschede gestaan. Als iemand de afbeelding iets zegt, neem dan s.v.p. contact op met Jan Oldenhof van de Boerderijcommissie: [joldenhof1@gmail.com](mailto:joldenhof1@gmail.com).

## Gedicht over Enschede

Willem Wilmink is niet de enige die Enschede als onderwerp voor zijn gedichten gebruikte. Ook onze contribuant **Gerrit Post** wordt steeds opnieuw geïnspireerd door (de geschiedenis van) onze stad. Hierbij gaat een eerste proeve van zijn kunnen.

### Enschedelegie

*Bij 't weerzien met oud Enschede  
heb ik een brok geslikt  
en keer op keer het oog gedroogd  
dat daar nog heeft geblikt,  
in tijden door textiel bevoogd,  
naar stempels, lang gedrukt,  
op heel die oude Twentse stad  
die steeds mij heeft verrukt.*

*De Oude Markt, eertijds in 't groen,  
toont leiboom langs een draad  
en mag trottoirloos slechts de schoen  
op elk punt van de straat,  
die eigenlijk geen straat meer is  
maar één breed wandelpad,  
voorbij het vele dat ik mis  
en er zijn functie had.*

*Alwaar door nijv're slopershand,  
nauwnemend streng van plicht,  
er trekken werden uitgeband  
van een vertrouwd gezicht,  
zoals het oude Postkantoor  
en 't Grand Hotel de Graaff;  
van 't Cromhoffshuis ging reeds teloor  
het tuinhok, staaf aan staaf.*

*Het "Plietsiebro", begin der eeuw,  
met blinden en timpaan,  
met achthoekstoren, fiere leeuw,  
op streek gericht zijn vaan;  
niets van dat alles met beraad  
gekoesterd als een lief,  
doch als een ambtelijk traktaat  
verbannen naar 't archief.*

*Een boulevard die men verstond  
te breken door de steê,  
prestigepleister op een wond,  
een troostprijs voor de reê?  
Een nieuwe Oldenzaalsestraat  
doorsnijdt de stille hoek;  
het oude deel, met "Heurneplaat";  
het einde van een boek.*

*Oud Enschede, door tijd geknauwd,  
als dierbaar beeld, verdween.  
Ik ril, kraag op, ik krijg het koud  
van al dat grauwig steen.  
Die oude stad van Enschede,  
die ik nog deels herken,  
vervult mij van een angstig wee  
dat 'k nóóit meer aan haar wen.*

## Nieuwe opzet thema-avonden

► Of de thema-avonden in de huidige vorm ook volgend jaar worden gehouden, is nog niet beslist. Organisator Geert Bekkering heeft al eerder aangegeven dat hij zijn activiteiten op dit vlak wil verminderen, maar helaas heeft zich niemand gemeld die mee wil denken, mee wil organiseren of hand- en spandiensten wil verrichten. Dat is één reden.

Daarnaast leeft de vraag of het niet tijd wordt voor een andere opzet. Meer aansluitend bij actuele vraagstukken in de stad en wervend voor mensen die belangstelling hebben voor de activiteiten van de sociëteit maar daar (nog) niet aan meedoen. Zo kan mogelijk worden voorkomen dat de SHSEL door vergrijzing haar werk niet meer kan doen.

Het bestuur zoekt dringend mensen die mee willen denken over de toekomstige opzet van de thema-avonden. Wie belangstelling heeft, kan zich melden bij de secretaris of de overige bestuursleden van de SHSEL.